

УДК 657. 372. 3

Бакай В.Й., к.е.н., доцент,

Бедін О.В.

Хмельницький національний університет

АМОРТИЗАЦІЙНА ПОЛІТИКА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

В даній статті обґрунтовано використання амортизаційної політики, визначено її вплив на фінансово-економічну діяльність підприємства. Запропоновано основні напрями вдосконалення амортизаційної політики на підприємстві.

Ключові слова: амортизація, амортизаційна політика, відрахування, методи, прибуток.

Bakay V., Bedin O.

DEPRECIATION POLICY AND ITS IMPACT ON THE FINANCIAL AND ECONOMIC ACTIVITY OF ENTERPRISE

In this article grounded the use of depreciation policy, certainly its influence on finansovo-ekonomichnu activity of enterprise. Basic directions of perfection of depreciation policy are offered on an enterprise.

Key words: depreciation, amortization policy, deductions, methods, profit.

Бакай В.И., Бедин А.В.

АМОРТИЗАЦИОННАЯ ПОЛИТИКА И ЕЕ ВЛИЯНИЕ НА ФИНАНСОВО-ЭКОНОМИЧЕСКУЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЯ

В данной статье обосновано использование амортизационной политики, определены ее влияние на финансово-экономическую деятельность предприятия. Предложены основные направления совершенствования амортизационной политики на предприятии.

Ключевые слова: амортизация, амортизационная политика, отчисления, методы, прибыль.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. В умовах становлення ринкової економіки однією з основних завдань суспільства є збереження, технічне переозброєння та подальший розвиток матеріально-технічної бази виробництва, найважливішою складовою якої є засоби праці. Останні у вартісній формі функціонують як основний капітал, що належить різним господарюючим суб'єктам. Основний капітал в ході

продуктивного використання піддається фізичному та моральному зносу, джерелом відшкодування якого є амортизаційні відрахування. Нараховані амортизаційні суми призначені для фінансування введення нової техніки, що втілює досягнення сучасного науково-технічного прогресу. Успішна реалізація досягнень науки і техніки в значній мірі залежить від напрямків і методів амортизаційної політики, яка має безпосередній вплив на формування економічних умов відтворення засобів праці. Навпаки, невідповідність амортизаційної політики реальним процесам, що протікають в економіці, призводить до деформацій в обороті основного капіталу, уповільнення у введенні нової і виведення застарілої техніки.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Розвиток теорії амортизації починається ще в минулих століттях, і за цей час можна простежити багато етапів її становлення. Теоретичні та практичні аспекти амортизації перебували у центрі уваги таких науковців, як А.Аракелян, Д.Баранов, В.Будавей, П.Буніч, В.Захаров, Я.Кваша, П. Павлов та ін.

В період становлення амортизаційної політики в Україні питаннями амортизації займалися вітчизняні вчені – економісти: В.Й. Бакай, А.А. Безуглий, М.Д. Білик, І.А. Бланк, З.М. Борисенко, Н.Г. Виговська, А.Г. Загородній, Г.В. Зябченкова, І.В. Зятковський, Н.В. Дацій, М.І. Крупка, І.В. Лісовський, П.А. Орлов, О.О. Орлов, Ю.М. Стадницький, А.Е. Фукс та ін.

Питаннями амортизації займалися також іноземні вчені, зокрема Л.Бернстайн, М.Ван Бред, Е.Домар, М.Лохман, К.Маттерн, Л.Рушті та ін. Але на заході це питання не набуло достатнього розвитку у зв'язку з розумінням амортизації як законодавчо визначеного способу компенсації капітальних витрат.

Цілі статті. Метою статті є аналіз амортизаційної політики та її впливу на фінансові результати діяльності підприємства, а також напрацювати рекомендації з покращення амортизаційної політики.

Викладення основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Зміст амортизаційної політики підприємства та держави складає взаємодія економічних категорій та важелів, які виявляють свою дію через сутність і функції амортизації. Це досягається в процесі оптимізації розподілу та перерозподілу національного доходу як на мікроекономічному, так і на макроекономічному рівні, тобто на рівні підприємств та на загальнодержавному рівні.

Амортизаційна політика підприємства представляє собою складову частину загальної політики управління операційними необоротними

активами, яка полягає в індивідуалізації рівня інтенсивності їх оновлення у відповідності із специфікою їх експлуатації в процесі операційної діяльності [3].

Амортизаційна політика поєднує в собі широке коло взаємопов'язаних питань, які характеризують економічну сутність амортизації, відображають управління амортизаційними відрахуваннями, впливають на зростання інвестиційної діяльності. Її основними складовими є визначення, класифікація, розподіл за групами, облік і вартісна оцінка основних засобів; порядок змін первинної та балансової вартості основних засобів та визначення їх справедливої вартості; методи, норми та порядок нарахування амортизації й використання амортизаційних відрахувань; практичне застосування окремих положень у разі зміни очікуваних економічних вигод від використання тих чи інших об'єктів основних засобів; створення реального ресурсу підприємств для відшкодування зносу їх основного капіталу і фінансування за рахунок амортизаційних відрахувань процесу відтворення.

Для відновлення відтворювальної функції амортизаційних відрахувань вважаємо за доцільне для нарахування амортизації в обов'язковому порядку визначити реальну залишкову вартість основних засобів. Здійснити це слід шляхом переоцінки, тобто доведення залишкової вартості до рівня справедливої, адже достовірна оцінка є запорукою нарахування реальних сум амортизаційних відрахувань, що мають, в свою чергу, забезпечити просте відтворення основних засобів.

Досить великий середній вік основних фондів по економіці України, структура розподілу основних фондів по групах зумовлюють менші темпи зростання амортизаційних відрахувань у провідних галузях економіки України (металургія, машинобудування, транспорт) порівняно з менш фондомісткими виробництвами. Таким чином, структуру основних фондів в економіці України не можна вважати на сьогодні задовільною, оскільки обтяженість економіки «старими» фондами стримує інноваційні процеси. За таких обставин амортизаційні відрахування залишаються фактично єдиним джерелом відтворення виробничого процесу. У зв'язку з цим актуалізується проблема застосування в фінансовому механізмі країни прискорених методів амортизації [2].

Економічній теорії відомий цілий ряд методів прискореної амортизації, кожен з яких має переваги та вади порівняно з іншими. Серед найбільш відомих методів прискореної амортизації можна виділити наступні:

- метод зменшення залишкової вартості;
- метод суми чисел (кумулятивний);

– метод подвоєного зниження залишку.

Доцільність застосування того чи іншого методу обчислення амортизаційних нарахувань є елементом облікової політики підприємства, тобто відповідні управлінські рішення приймаються тільки на мікрорівні.

Кожен з названих методів амортизації має свої переваги та недоліки. Зокрема, метод подвійного зниження залишку в короткостроковій перспективі є найбільш привабливим для підприємства, оскільки дозволяє протягом перших років списати на собівартість продукції більшу частку вартості введених у виробництво основних фондів. Враховуючи те, що амортизаційні відрахування для підприємств, які функціонують у ринковому середовищі, що зазнає трансформаційних змін, є головним джерелом капітальних вкладень, то цінність цього методу зростає. Водночас, уже у середньостроковій перспективі метод суми чисел (кумулятивний) дозволяє максимізувати термін «окупність нововведень на виробництві». Отже, зважаючи на ці обставини, не можна однозначно рекомендувати застосування лише того чи іншого методу. Головний висновок, виходячи з аналізу переваг та недоліків методів прискореної амортизації, повинен полягати в тому, що лише менеджмент підприємства повинен визначати методи обчислення амортизаційних нарахувань відповідно до обраної облікової політики. Як відомо, зміни в обліковій політиці підприємства не можуть відбуватися частіше, ніж раз на рік, однак незважаючи на це варіювання методами обчислення амортизаційних відрахувань може бути тим інструментом, який дозволяє максимально корисно і раціонально використовувати для цілей інноваційного розвитку підприємства таке потужне джерело ресурсів, як амортизація [1].

Можна погодитися з тим, що частина амортизаційних відрахувань підприємствами використовується не за цільовим призначенням. Однак причина такого стану справ навряд чи криється тільки в амортизаційній політиці, що реалізується в Україні. Очевидно, що тут існує комплексна дія негативних чинників різного походження: від соціальних до суто економічних. Зокрема, суб'єкти господарювання спрямовують амортизаційні відрахування на поповнення обігових коштів внаслідок неефективної податкової політики. Крім того, проблема рентабельності виробництва в Україні залежить безпосередньо від нормативно-законодавчої бази (тут і до цього часу відсутній ефективний механізм банкрутства), приватизаційних процесів тощо. Державна власність все ще залишається тягарем для вітчизняної економіки. У підприємницькій сфері діє політика подвійних стандартів. Приватні структури часто є об'єктами дискримінаційних дій, а нерентабельні державні підприємства отримують

всіляку підтримку. Отже, для остаточного твердження про неефективність застосування прискорених методів амортизації, на нашу думку, немає підстав.

Амортизаційна політика, що проводиться на підприємстві, впливає не лише на рівень фізичного і морального зносу основних фондів, технічний рівень і ефективність виробництва, але і на величину податкових платежів, а отже, і на фінансові результати роботи підприємства. У зв'язку з цим підприємству необхідно проводити таку амортизаційну політику, яка б дозволяла мінімізувати податкові платежі, збільшити прибуток і поліпшити його фінансовий стан.

Нарахована сума амортизаційних відрахувань робить вплив на прибуток підприємства. Чим вище амортизаційні відрахування, тим нижчий прибуток і навпаки. Зменшуючи прибуток, зростання амортизаційних відрахувань призводить до зниження податку на прибуток і збільшення власних фінансових ресурсів підприємства. Отриману економію по податку на прибуток називають "податковим щитом".

Чим вище сума амортизаційних відрахувань, тим вище податковий захист або податковий щит підприємства. Але оскільки різні галузі і виробництва мають різну частку амортизаційних відрахувань в структурі витрат на виробництво і реалізацію продукції, то вони мають і різну міру податкового захисту. Галузі з найбільшою питомою вагою амортизаційних відрахувань в структурі витрат відносяться до фондомістких. Ці галузі отримують найбільший вигравш від ефекту податкового щита. Але, як правило, найбільш значне збільшення амортизаційних відрахувань пов'язаний з використанням нелінійного методу їх нарахування, що застосовується в основному до активної частини основних фондів, тому більший ефект отримують галузі зі значною долею активної частини основних коштів.

Проводячи активну амортизаційну політику, підприємство отримує можливість ефективного управління формування власних фінансових ресурсів.

Механізм прискореної амортизації не тільки впливає на величину податку на прибуток, але і на податок на майно підприємства, тому що в цьому випадку кінцева вартість основних виробничих фондів зменшується більш швидкими темпами у порівнянні з прямолінійним способом.

На величину податкових відрахувань і фінансові результати діяльності підприємства впливають такі фактори:

– скорочення термінів корисного використання активів в рамках інтервалів, передбачених амортизаційними групами основних засобів;

- продаж надлишкового майна;
- своєчасного списання зношеного устаткування через фізичний і моральний знос.

Підприємство, встановлює термін корисного використання основних засобів для цілей оподаткування (можливо і для цілей бухгалтерського обліку), виходячи з тривалості цього терміна, визначеного в 16 амортизаційних групах. В кожній групі є свій визначений інтервал тривалості терміна використання активу. Таким чином, вже при встановленні цього терміна підприємство планує отримання великих або малих вигод від експлуатації відповідного активу.

Рух амортизаційного майна у вигляді його реалізації, списання з причини фізичного і морального зносу, ліквідації у зв'язку з надзвичайними ситуаціями також впливає на фінансові результати діяльності підприємства.

Ефективність такої політики залежить від правильності визначення термінів експлуатації окремих активів, а також від вибору підприємством методу нарахування амортизації відповідно до умов його функціонування. Вважаємо, що амортизаційна політика підприємств повинна складатися із сукупності способів та методів управління процесами нарахування й використання амортизаційних відрахувань.

При цьому держава повинна здійснювати контроль за цільовим використанням сум нарахованої амортизації, тому що річні амортизаційні відрахування представляють собою досить вагомe джерело фінансових ресурсів як окремого підприємства, так і держави в цілому. Також державні органи повинні обов'язково проводити аналіз наслідків амортизаційної політики підприємств при формуванні державної амортизаційної політики для виявлення недоліків попередньої політики, і при знаходженні своєчасно і оперативно їх усувати.

З метою поліпшення ситуації у сфері амортизаційної політики необхідно:

- використання амортизаційних відрахувань суто для оновлення основних фондів;
- встановити контроль держави за цільовим використанням амортизаційних коштів підприємств з метою їх обмеження та спрямування на поповнення оборотних коштів і поточне невиробниче споживання тощо;
- встановити норми амортизаційних відрахувань, які б відповідали оптимальним строкам корисного використання об'єктів основних фондів.
- запровадити в Україні інвестиційний податковий кредит або

інвестиційну податкову знижку, які надаватимуться за умови 100-відсоткового використання амортизаційних відрахувань на інвестиційні цілі [4];

– створити амортизаційний фонд (чи створити певний рахунок), який повинен мати на меті – оновлення основних фондів;

– створити такі умови для підприємств, щоб вони були реально заінтересовані в оновленні основних фондів за рахунок коштів власних амортизаційних фондів;

– удосконалити методи нарахування амортизаційних відрахувань та можливість використання альтернативних методів відрахувань, що використовуються в світі.

Висновки. Сучасна амортизаційна політика, як окремих підприємств, так і держави в цілому, є недосконалою та неефективною. Недосконалість амортизаційної політики держави полягає в тому, що відповідно до чинних законодавчих актів підприємства формують власну амортизаційну політику, але на сьогоднішній день законодавча база держави є нестабільною. Тобто через це підприємства фактично позбавлені можливості обирати для себе найоптимальніші варіанти такої політики.

1. Гейця В.М. Економіка України: підсумки перетворень та перспективи зростання / За ред. академіка НАН України В.М.Гейця. – Х.:Форт, 2000. – С. 216.
2. Полумойко С. Амортизаційна політика в Україні: проблеми та перспективи вдосконалення / С. Полумойко // Економічний аналіз. – 2011. – №8. – С. 157–160.
3. Приймак Н.С. Амортизаційна політика підприємства та її елементи / Н.С.Приймак // Економіка Крима. – 2010. – №4(33). – С. 292–296.
4. Пшик Б.І. Шляхи вдосконалення амортизаційної політики та посилення її ролі у фінансово-кредитних відносин в Україні / Б.І. Пшик // Регіональна економіка. – 2010. – №1. – С.115–122.